

ESPAIS

El butlletí de la Xarxa d'Espais Naturals de les Illes Balears

Estiu de 2024/Número 9

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria d'Agricultura,
Pesca i Medi Natural

Foto: Arxiu Parc Natural de Mondragó

QUÈ HI HA AQUESTA TEMPORADA?

- Parc Natural de Mondragó **Pàg. 3**
- Qui fa què: Els educadors/es del Parc Natural de Llevant (APS) **Pàg. 4**
- Activitats d'educació ambiental: Jornades de voluntariat **Pàg. 5**
Parc Natural de sa Dragonera
- Activitats d'educació ambiental: Na súper Coua Blanca! **Pàg. 6**
Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera
- Un cas d'èxit: El bec d'alena es sent còmode al parc natural **Pàg. 7**
Parc Natural de s'Albufera de Mallorca
- Un cas d'èxit: La recuperació de sa Mareta a sa Ràpita **Pàg. 8**
Parc Natural de Es Trenc-Salobrar de Campos
- Espècies: La pastura és una aliada de la malva menorquina **Pàg. 9**
Parc Natural de s'Albufera des Grau
- Espècies: El ferreret, un amfibi endèmic de Mallorca **Pàg. 10**
Paratge Natural de la Serra de Tramuntana
- L'entrevista: Pep Siquier i Virgós **Pàg. 11**
Reserva Natural de s'Albufereta
- Els valors etnològics dels nostres espais: Els trencadors de marès **Pàg. 13**
Parc Natural de la Península de Llevant
- Els valors etnològics dels nostres espais: Els secrets amagats a l'illa **Pàg. 14**
de sa Conillera
Reserves Naturals des Vedrà, Es Vedranell i els Illots de Ponent
- Notes curtes dels espais naturals protegits **Pàg. 15**
Parc Nacional de l'Arxipèlag de Cabrera

EL PARC NATURAL DE MONDRAGÓ

El Parc Natural de Mondragó va ser declarat l'any 1992 pel Decret 85/1992 de 18 de novembre. També és Àrea Natural d'Espècial Interès (ANEI) i forma part de la Xarxa Natura 2000 com a Zona d'Espècial Conservació (ZEC) i Zona d'Espècial Protecció per a les Aus (ZEPA). Està situat a les marines de Santanyí, ocupant una extensió de 765,7 hectàrees terrestres, de les quals només 95 són de propietat pública.

Mondragó presenta importants valors tant naturals com patrimonials. Un d'aquests valors, i per ventura el més desconegut, és la seva geologia. Les roques que hi trobam tenen dos orígens diferents. Per una part, les roques més antigues provenen del final del miocè, que són reflexos de paleoambients tropicals com esculls coral·lins o manglars. I, per altra banda, sobre aquestes formacions en trobam d'altres originades durant el quaternari a partir de dunes litorals (marès). Damunt aquestes roques podem trobar singularitats importants, com són empremtes de *Myotragus* al marès, mentre que a les roques miocèniques podem observar paleocol·lapses ocorreguts durant aquesta època geològica.

La diversitat d'ambients que conformen el Parc és, sense cap dubte, un dels valors més representatius. Trobam un mosaic molt interessant de camps de conreu de secà (rotes), en el qual podem veure construccions tradicionals fetes amb la tècnica de la pedra en sec, com són les barraques de roter, parets de pedra en sec, cisternes i pous, canaletes, etc., que ens recorden la duresa de la vida en temps passats.

La garriga és la vegetació boscosa dominant. Aquí cal destacar pel seu interès les orquídiades, i d'entre elles l'endemisme *Ophrys balearica* (borinot), a més de la savina (*Juniperus phoenicea*). Entre les aus destaquen els trencapinyons (*Loxia curvirostra*) i el pinsà (*Fringilla coelebs*), mentre que entre els mamífers ho fan els marts (*Martes martes*) i la rata cellarda (*Eliomys quercinus*). A les desembocadures dels torrents hi trobam les zones humides (estanyes). Aquests estanys tenen característiques diferents l'un de l'altre. L'estany de s'Amarador conserva l'aigua tot l'any. Hi podem observar fotges (*Fulica atra*), gallinetes d'aigua (*Gallinula chloropus*) entre les aus i, entre els peixos, les llisses (*Mugil cephalus*). L'estany de Ses Fonts de n'Alis és més salí, fet que es reflecteix al paisatge del seu voltant on s'estableix una vegetació pròpia de salobrar en la que destaquen les salicòrnies (*Salicornia* sp.), la saladina (*Limonium* sp.) i el tamarell (*Tamarix gallica*).

Les comunitats litorals completen aquest mosaic d'ambients. A la costa rocosa cal esmentar el fonoll marí (*Crithmum maritimum*), la saladina (*Limonium minutum*) i el socarrell (*Launaea cervicornis*), entre els vegetals, i el corb marí (*Gulosus aristotelis*). Les dunes, per la seva part són Hàbitats d'Interès Comunitari. Hi destaquen el lliri marí (*Pancratium maritimum*) i el card marí (*Eryngium maritimum*).

Foto: Arxiu Parc Natural de Mondragó

QUI FA QUÈ ALS ESPAIS NATURALS ELS EDUCADORS/ES DEL PARC NATURAL DE LLEVANT. EL PROGRAMA APS.

Durant el passat mes de març s'han dut a terme els diferents projectes del **Programa d'Aprenentatge i Servei (APS)** realitzats pels diferents centres educatius al Parc Natural de Llevant.

L'IES de Porto Cristo, en col·laboració amb l'associació Estel de Llevant, fou el primer a desenvolupar el seu projecte «*L'art de la paret en sec*». Els alumnes, guiats pels professors i experts, treballaren de valent per restaurar alguns esbaldrecs de paret seca a diferents punts del Parc. Una jornada agradable i participativa demostrant gran interès amb els objectius assolits en aprendre la història de la paret seca, les diferents tècniques i instruments i la restauració d'alguns marges pels voltants de s'Alqueria.

Un altre dels centres compromesos amb l'APS són els alumnes de 3er ESO del CC Sant Salvador d'Artà, que treballaren els efectes dels plàstics damunt els humans i en els hàbitats naturals, fent una infografia amb l'objectiu de sensibilitzar a la població. També feren una recollida d'uns 7 kg de plàstics i microplàstics.

Un altre dels projectes destacats fou el de l'IES de Capdepera. Treballaren a conèixer les característiques fisiològiques de l'espècie del picaplatges, els impactes ambientals que afecten a la seva conservació i feren un preciós cartell per conscienciar als visitants de les platges i zones dunars de la importància de dur el ca fermat per a la recuperació i protecció del picaplatges (*Charadrius alexandrinus*).

L'IES d'Artà Llorenç Garcies i Font també dugué a terme un dels projectes sobre l'afectació de la papallona dels garballons coneguda com l'eruga barrinadora de les palmeres (*Paysandisia archon*) amb l'objectiu d'avaluar l'afectació d'aquesta espècie invasora i aprendre i oferir un servei al Parc.

En definitiva, els projectes elaborats pels diferents centres han estat molt interessants i enriquidors tant per als alumnes com per al professorat i educadors del Parc. A més, el fet de treballar en equip ha fet possible uns grans i bons resultats.

Durant el mes de maig s'ha fet la cloenda dels projectes APS a la finca de Son Real, on tots els participants feren una presentació de l'experiència i dels seus projectes desenvolupats durant aquest curs. Nosaltres, com equip d'educació ambiental del Parc, estam molt agraïts amb tot el personal col·laborador, així com per la iniciativa i interès rebuts pels diferents centres. La coordinació i l'atenció han estat fonamentals per als bons resultats, creant un lligam amb una dedicació més acurada a l'hora d'acomplir les activitats, aportant respecte, coneixement, valorant els hàbitats que conformen el parc i la seva vulnerabilitat així com el sentiment d'identitat. Des del parc volem agrair la tasca feta així com animar a la participació de cara el curs vinent.

Fotos: Arxiu Parc Natural de la Península de Llevant

EDUCACIÓ AMBIENTAL

JORNADES DE VOLUNTARIAT INTERNACIONAL A SA DRAGONERA: ESTRANGERS 1 - INVASORES 0

Aquesta passada primavera el Parc Natural de sa Dragonera ha comptat amb dues actuacions participatives de gran interès, doncs han permès compaginar l'educació ambiental, el voluntariat, l'enriquiment cultural, el turisme i l'intercanvi internacional, que no és poc.

L'associació Erasmus Student Network és una associació d'estudiants universitaris a nivell europeu que té per objectiu la integració dels estudiants estrangers en les universitats on es desplacen, i facilitar-ne la seva adaptació als seus nous països d'acollida.

La Universitat de les Illes Balears és la seu d'Erasmus Student Network Balears, que ha estat qui ha pres la iniciativa en l'organització de dues activitats realitzades a l'illa de sa Dragonera per part de 43 estudiants de diverses carreres universitàries, principalment estrangers, tot i que els acompanyaven alguns joves illencs, que exercien d'amfitrions.

Els estudiants d'ERASMUS (programa europeu d'intercanvi universitari) procedien d'estats tan diferents com Portugal, França, Itàlia, Països Baixos, Alemanya i Finlàndia, però treballaren conjuntament per deixar cada un d'ells al Parc natural de sa Dragonera un granet dels lligams que tendran per sempre amb la nostra terra.

Les activitats es varen dur a terme els dissabtes 13 d'abril i 18 de maig, i consistiren en l'eliminació de dues espècies vegetals al·lòctones (*Opuntia ficus-indica* i *Oxalis pes-caprae*), que actuen com espècies invasores desplaçant la vegetació pròpia del parc.

Per aquest motiu, des del Parc Natural de sa Dragonera vàrem explicar als dos grups d'estudiants la problemàtica, de cada vegada més habitual, que tenim els espais naturals amb la flora invasora, i la necessitat de realitzar campanyes d'eradicació d'aquestes espècies.

Els estudiants treballaren a consciència, i des del Parc natural volem agrair a Erasmus Student Network Balears la seva implicació i als joves que hi assistiren la valuosa aportació que realitzaren. També hem d'agrair sincerament la col·laboració de Cruceros Margarita (Sa Calma Boats S.L.) que va contribuir activament en aquestes jornades de voluntariat posant a disposició dels estudiants la seva embarcació per als desplaçaments fins a l'illa.

NA SÚPER COUA BLANCA!

Per a aquest curs 2023-2024, des del Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera hem elaborat una nova activitat adreçada als alumnes de primer, segon i tercer de primària de l'illa de Formentera, per tal de donar a conèixer un petit animaló endèmic de l'illa i, a la vegada, crear actituds de respecte i cura envers ell. Es tracta de la coneguda pels formenterers com rata de coua blanca.

La rata de coua blanca o rata cellarda (*Eliomys quercinus*) és un petit rosegador de la família dels lirons. A Formentera s'hi troba la subespècie *ophiusae*, que és la de major grandària de totes les que es coneixen. Aquest petit mamífer ha gaudit de certa mala fama entre els pagesos de l'illa, ja que pot afectar els seus cultius i reserves de gra. Això, afegit a la competència d'altres rosegadors, com la rata traginera, fa incerta la seva tendència poblacional.

L'activitat, que s'ha portat a terme a la finca pública de Can Marroig i al bosc de què disposa el CEIP el Pilar de la Mola, ha consistit en una presentació en la qual els alumnes han pogut conèixer les principals característiques de la rateta, presentada per a l'ocasió com una superheroïna, la confecció d'una carasseta del liró i, la part que més ha agradat als nens, la instal·lació d'unes caixes niu expressament pensades per servir de possible refugi reproductor d'aquests petits rosegadors.

Per tirar endavant l'activitat, hem comptat amb la inestimable ajuda del grup de recerca Museu de Ciències Naturals de Granollers, que coordina el Projecte Liró i el Projecte SEMICE (seguiment dels petits mamífers comuns d'Espanya) i que ens han facilitat els plànols per construir les caixes niu i les precioses carassetes il·lustrades per Alfons Raspall.

Així, amb l'ajut dels 93 alumnes d'entre primer i tercer de primària de les tres escoles públiques de l'illa de Formentera, hem creat dues estacions de seguiment al bosc de Can Marroig, amb sis caixes en cada estació, i una mini-estació de tres caixes instal·lades al bosc del CEIP el Pilar de la Mola. El curs vinent podrem comprovar si alguna de les caixes ha estat ocupada i, amb l'ajut d'una nova tanda d'alumnes, podrem tornar a condicionar les caixes i penjar-les de nou per mirar de seguir ajudant a les rates de coua blanca de Formentera.

EL BEC D'ALENA ES SENT CÒMODE A S'ALBUFERA

El món va canviant molt ràpidament i s'Albufera no n'és aliena. Des de fa una vintena d'anys el paisatge d'una gran part del parc es va transformant: on hi havia grans àrees de canyissar tancat amb algunes làmines d'aigua dolça, ara s'hi troben zones salobres i salades d'aigües obertes on ha desaparegut el canyet i es comencen a veure espècies vegetals d'aigua salobre tals com els tamarells i l'herba salada. És un canvi d'hàbitat que provoca l'arribada de noves espècies adaptades a la sal en detriment d'espècies pròpies d'aigua dolça, què han vist disminuir el seu nombre.

Un cas molt curiós i significatiu és el del bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*), una au limícola que habita zones aquàtiques poc profundes amb preferència per l'aigua salada o salobre.

S'alimenta d'insectes i petits crustacis que obté remenant el fang amb el seu bec llarg, fi i corbat cap amunt. El nom "bec d'alena" fa referència a l'alena: una agulla de cosir sabates i una eina de fuster què, les dues, tenen la forma corbada cap amunt.

Antany era una espècie rara: de tant en tant alguns migrants es deixaven caure per aquestes contrades i provocaven una allau d'ornitòlegs al Parc per observar-la i fotografiar-la. Curiosament, el 1995 una colla va intentar criar a Sa Roca sense èxit, però fou a partir de l'any 2011 quan alguns (pocs) exemplars quedaren a hivernar. El 2016 la presència ja era habitual i aquell any s'assentà una petita colònia nidificant estable, què enguany ha assolit el rècord: 194 parelles.

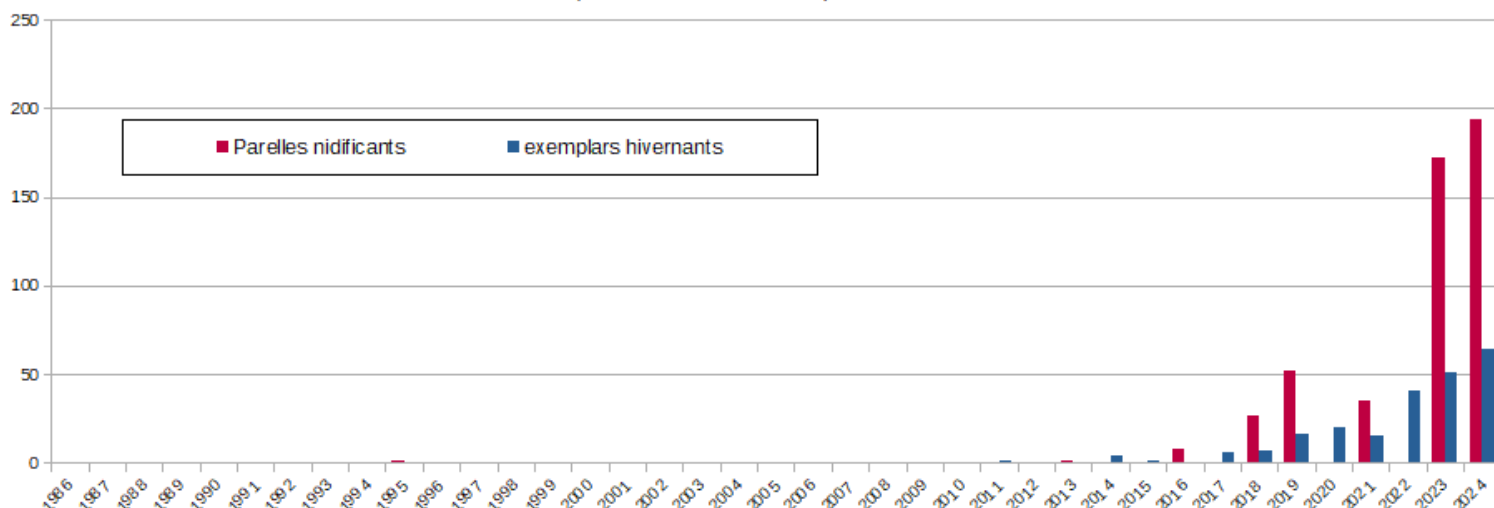
Tot això en paral·lel a la transformació del paisatge de s'Albufera, on han aparegut grans extensions de zones de salobrar al Cibollar, als Colombars i al Patrimoni. És en aquestes zones on, els mesos de març, abril, maig i juny, hi ha la fantàstica possibilitat de veure el bec d'alena covant al seu niu, protegint els polls i acompanyant els joves que han aconseguit surar. És tot un espectacle veure'ls compartir territori i conivire amb la resta d'espècies de salobrar que hi habiten.

La Natura es transforma, s'adapta i va fent el seu camí, però mai s'atura!

Foto: Maties Rebassa

Bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) a s'Albufera de Mallorca

UN CAS D'ÈXIT ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS

TOT TORNA AL SEU LLOC. ACTUACIONS A SA MARETA DE SA RÀPITA.

Durant dècades, la retirada de posidònia de primera línia de les platges del Parc Natural des Trenc era freqüent. Una part d'aquestes restes es transportaven a les vaqueries del municipi, on aquesta planta marina era utilitzada com a jaç per als animals. L'altra s'anava acumulant sobre el sistema dunar.

Els caramulls de posidònia que es formaven, retirats freqüentment amb maquinària pesada, duïen també una gran quantitat d'arena, que s'extreia del sistema platja-duna i deixava de contribuir al seu equilibri. Un dels caramulls de posidònia i sediment més destacats (de 4 metres d'altura i 750m² de superfície) de la costa del parc es trobava a la zona anomenada sa Mareta de sa Ràpita, on l'any 1989, després d'un episodi d'inundacions, es crearen basses litorals que encara avui perduren. D'aquesta manera, el munt de posidònia i arena no només dificultava la regeneració del sistema dunar, al tractar-se d'un munt immòbil de restes orgàniques i d'arena, sinó que també suposava un risc potencial d'inundació de tota l'àrea, pel fet d'estar obstruint una zona d'escorrentia cap a la mar en una zona inundable.

Per tots aquests motius, es proposà l'eliminació del caramull i el retorn de les restes al seu lloc d'origen, amb la intenció de poder regenerar la zona dunar, tornar gran quantitat de sediment útil per el sistema platja-duna i evitar potencials riscos d'inundació.

Així, a principis de febrer d'aquest mateix any, es començà la tasca de retorn de les restes a la mar, prèviament retirats els residus que hi poguéss haver. L'extracció principal es va fer amb un tractor proveït d'unes pinces adaptades i va allargar-se una setmana. A més, i de forma testimonial, també hi va poder col·laborar l'alumnat de dues escoles durant la seva visita al Parc, on es va aprofitar per transmetre'ls el missatge de la importància de la posidònia pel sistema platja-duna, entre d'altres qüestions. A dia d'avui ja es poden començar a veure els resultats de l'actuació, que han estat tot un èxit!

Per una banda, s'ha pogut percebre un augment de sediment a la platja, la qual ha augmentat la seva superfície en aquest punt fins a uns 13 metres de mitjana, cosa que és molt necessària en moments de pujada incipient del nivell de la mar a causa del canvi climàtic i els impactes antròpics.

Per altra, la zona dunar, gràcies a la bona feina de la brigada de l'IBANAT en la plantació de més de 300 individus de diferents espècies vegetals pròpies de l'hàbitat (com ara *Lotus cytisoides* i *Eryngium maritimum*) proporcionades pel CEFOR de Menut, està iniciant la seva recuperació.

Abans de l'actuació de restauració

Tres mesos després de l'actuació de restauració

LA MALVA DE MENORCA

Fotos: Parc Natural s'Albufera des Grau

LA PASTURA ÉS UNA ALIADA DE LA MALVA MENORQUINA

La planta *Malva minoricensis* és una espècie de malva endèmica de Menorca. Es tracta d'una herba perenne, de port petit i discret, provista d'una soca llenyosa i persistent. Té les fulles arrodonides, densament tomentoses i amb el marge ondulat. Les seves flors són d'un color porpra pàl·lid.

Creix a roquissars i sòls pedregosos del litoral, tant calcaris com silicis, amb un cert grau d'alteració o nitrificació. De fet, les poblacions més actives i dinàmiques coincideixen amb zones amb presència de bestiar (cabres o bous) o on hi ha extenses colònies d'aus marines.

Aquesta espècie estava catalogada fins fa poc amb el nom de *Lavatera triloba* subsp. *pallidiflora*, dins la qual es distingien dues formes: la típica (amb flors d'un color rosat grogós), pròpia de Sardenya, i la forma *minoricensis*, exclusiva de Menorca.

Més enllà dels noms que li posem, el que sembla evident és que aquesta planta, aïllada en una petita illa com Menorca, té un destí evolutiu propi i diferenciat de la resta.

Es tracta d'un dels endemismes més amenaçats de la nostra flora. En les darreres dècades s'ha constatat un deteriorament del seu estat de conservació. Aquesta degradació podria estar relacionada amb la disminució de la pastura extensiva.

En el Llibre Vermell de la Flora Vasculardes de les Illes Balears (2017) es van reportar sis nuclis poblacionals, amb menys de 200 exemplars.

Gràcies a les prospeccions recentment realitzades, es coneixen actualment nou nuclis a l'illa: cinc a la costa de llevant i quatre a la de ponent. El Parc Natural de s'Albufera des Grau compta amb dues d'aquestes poblacions. És per açò que des del 2006 es realitza un programa de seguiment d'aquesta espècie. El personal del parc realitza censos de forma regular i identifica les possibles amenaces, d'entre les que destaquen les plantes invasores *Carpobrotus edulis* i *Drosanthemum floribundum*, les quals són periòdicament eliminades.

Per contra, la pastura extensiva és, com s'ha dit, favorable per a aquesta espècie. De vegades es té la percepció que la presència de bestiar, com per exemple les cabres, pot tenir un impacte negatiu per a la flora. Però hi ha evidències que una pastura controlada pot tenir efectes positius, ja sigui per al manteniment d'espais més oberts o per la nitrificació del sòl, com seria el cas.

Esperem que entre tots i totes puguem preservar aquesta planta única al món!

EL FERRERET

Foto: Álvaro Román

UN AMFIBI ENDÈMIC DE MALLORCA

A la Serra de Tramuntana, refugiat dins enclotxes de torrents, gorgs i d'algunes fonts, podem trobar un petit amfibi endèmic de Mallorca: el ferreret o *Alytes muletensis*. Està classificat en perill d'extinció al Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades. Fins l'any 1980 es pensava que s'havia extingit.

És una petita granoteta insectívora que pot arribar als 45mm de llargària. És bon escalador i té costums nocturnes. La seva pell és llisa, de coloració variable (marró daurat, ocre o verdosa) però que sempre té un patró de taques únic per a cada individu. Les extremitats són llargues i primes i els ulls grossos amb una pupil·la vertical.

Les femelles, que solen ser una mica més grosses que els mascles, fan postes entre maig i juny. Posen pocs ous però grossos. Els ous són transportats pels mascles, que els duen entre les extremitats posteriors.

Les larves, que poden arribar fins als 70mm de llargària, són fosques amb una boca grossa, ulls dorsals i passen tota la vida dins l'aigua de gorgs i aljubs.

Els exemplars adults, mascles i femelles, emeten un cant que sona com copets de martell secs i aguts, que recorda els cops dels ferrers. D'aquí ve el seu nom: petit ferrer. Canten per marcar territori i, els mascles, per atreure les femelles.

Les restes fòssils indiquen que abans de l'arribada dels humans es distribuïa per tota Mallorca. Però amb les persones també van entrar animals predadors, com les serps, que se'ls mengen. Això va fer que cercassin refugi a zones inaccessibles, com les enclotxes dels torrents de la Serra de Tramuntana, on també troben gorgs amb aigua per reproduir-se.

La Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural du a terme un Pla de recuperació del ferreret per conservar l'espècie. Es fan censos anuals i, per augmentar la seva distribució, s'han reintroduït exemplars a diferents aljubs i torrents.

L'ENTREVISTA

Una conversa amb Pep Siquier i Virgós

Pep Siquier i Virgós és un reconegut micòleg, bon coneixedor i estudiós dels bolets i fongs de les nostres illes que, a més, viu al cor de la Reserva natural de s'Albufereta.

L'any 2022 va publicar a la Revista Catalana de Micologia, junt amb altres autors, l'article "*Aportació al coneixement de la funga de la Reserva Natural de s'Albufereta (Mallorca, Illes Balears)*" i on es citen 37 tàxons, tots ells provinents de la Reserva Natural de s'Albufereta, dels quals 12 representen noves citacions per a les Illes Balears i 20 per a la reserva natural. A més, es recopilen totes les citacions de la funga conegudes fins ara a la Reserva.

- **Quina relació teniu amb s'Albufereta?**

Se pot dir que vaig néixer a s'Albufereta... la finca de Can Cuirassa és de la meva família des del s. XIX. Nosaltres passàvem els estius a Can Cuirassa, a la casa antiga, que data de 1870 aproximadament. Abans la finca estava dedicada a conreu i vaqueria... i ara fa aproximadament 16 anys que hi visc de manera habitual.

- **Com us va afectar la declaració de la reserva natural?**

Ens ha donat molta tranquil·litat. Pensar que això s'hagués pogut urbanitzar, com va estar a punt, i no s'ha fet, per nosaltres ha estat un somni. Hem pogut gaudir de la vida tranquil·la, de la vida al camp i, a més, devora la mar. Som unes persones molt privilegiades.

- **Heu fet molts estudis dels fongs de s'Albufereta?**

Sí! Un amic meu sempre diu que on es troben més fongs és justament on hi ha un micòleg! Vaig molt a passejar per l'itinerari de ses basses de can Cuirassa i hi hem pogut trobar molts de bolets. Abans hi havia molt poques cites i amb el que hem estudiat nosaltres, ara mateix tenim 97 fongs a s'Albufereta, i n'hem trobat dos o tres més que encara no surten al llistat de manera oficial... així que podem dir que, aproximadament, hi ha un centenar... de moment!

- **Què us agrada més de viure a s'Albufereta?**

El contacte amb la natura, la tranquil·litat, que ets a prop de tot i lluny de tot. També m'ha fet descobrir coses que no coneixia massa, com les aus... el primer dia que vaig veure un sebellí em va al·lucinar, i m'encanta quan venen els ropits... faig feina devora una finestra que veuen la mar, me pas hores i hores fent feina, i són hores i hores que veig la badia, un privilegi!

El record que tinc més agradable de s'Albufereta és que, als primers anys de viure-hi, durant tres anys seguits va venir seguit una parella de llebres amb dos llebretons, que feien cucaveles a l'herba.

- **Com a bon coneixedor de la reserva natural, què creus que es podria fer per a millorar-la?**

Primer de tot cal ajudar als gestors amb una dotació adequada... es veu que amb els mitjans que teniu feis miracles! Quan era jove, i s'Albufereta estava en producció agrícola i ramadera, els canals es feien nets perquè a les veles hi creixia el *Trifolium alexandrinum* i això era el farratge per a les vaques a l'hivern. També se gestionaven les sortides d'aigua... ara quan els canals duen aigua, aquesta deu ser d'una qualitat ínfima... Per tant, no hi pot haver una diversitat de fauna important. Les plantes salicornars ofeguen la major part dels canals, seria convenient netejar-los més sovint.

La seva aportació al coneixement científic de la reserva natural és de gran vàlua, especialment en un món tan complicat, canviant i divers com el dels fongs.

Foto: Arxiu Reserva Natural de s'Albufereta

Els valors etnològics dels nostres espais

ELS TRENCADORS DE MARÈS

D'ençà de la prehistòria, el marès a Son Real ha estat extret i treballat pels habitants de la zona. Una bona mostra d'això és la Necròpolis de Son Real. L'extracció va perdurar durant molts de segles i segons fonts orals va acabar durant la Guerra Civil Espanyola.

Des de mitjan segle XIX, l'eixamplament dels camins i la possibilitat de transport amb carros va fer que l'extracció de marès fos una de les principals indústries del municipi de Santa Margalida. Molts d'homes de la Vila, ajudats pels fills i, a vegades, per les dones, es dedicaven a treure marès fins que a la segona meitat del segle XX aquesta feina es va mecanitzar.

Els trencadors també formaven part de l'estructura social de les possessions, on llogaven un tros de terreny i hi feien la pedrera. Solien dormir en barraques construïdes per ells mateixos i el cap de setmana tornaven als seus pobles. Fins fa poc es conservava una d'aquestes barraques prop de la pedrera de la costa propera a la Necròpolis.

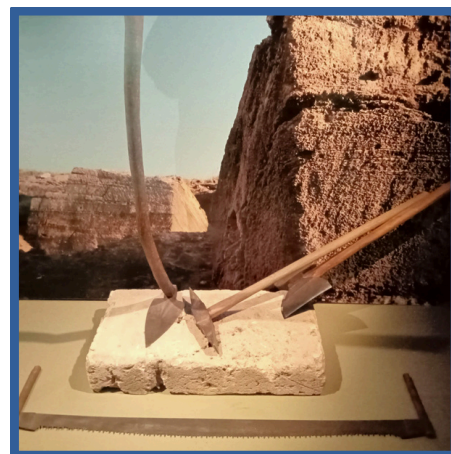
La feina dels trencadors, com moltes altres de l'època, era dura. El sistema d'extracció era el següent. En primer lloc, triar el terreny, retirar la capa de terra, aplanar els sortints i deixar-ho tot preparat. A continuació venia la feina de traçar les regates amb l'escoda que marcaven la mida dels futurs blocs. Es dibuixava així la longitud i l'amplada de les futures peces i, a un racó, se'n sacrificava una amb la maça. Aprofitant el forat es delimitava la mida del primer bloc de pedra. Llavors s'introduïen les falques amb molta cura i s'arrabassava el bloc utilitzant el perpal com a palanca.

Era una operació difícil que precisava experiència per saber forçar la pedra sense arribar a rompre el bloc. Els trencadors anaven cercant les millors vetes de la pedra de marès, i per això, a vegades, canviaven d'orientació.

Durant més de set-cents anys s'empraren aquestes eines: Escoda, tallant, tascons de ferro, llaunes de ferro, càvec, manuela, perpal, senalla i una espècie de molí que permetia pujar les peces amb una corda des de certa profunditat.

Bibliografia:

- Les pedreres i els trencadors de Santa Margalida de la prehistòria fins l'actualitat. *Panells editats per l'Ajuntament de Santa Margalida.*
- Vich Verger, Francisco. Trencadors dels segles XIX i XX, *Pregó de les festes de Sant Cristòfol de s'Arenal*, 2006
- Garrido, Carlos, Guia de Son Real, IBANAT, 2023 (segona edició)

Els valors etnològics dels nostres espais

ELS SECRETS AMAGATS A L'ILLA DE SA CONILLERA

L'any 2009, durant una visita guiada a l'illa de sa Conillera, de forma casual, es va fer un descobriment insòlit: un tros de mandíbula humana semi desenterrat! Després dels treballs de gestió i recerca dels orígens d'aquells ossos, i de verificar que no es tractaven de restes actuals, es va donar pas a la feina d'un equip d'arqueòlegs per resoldre totes les incògnites d'aquelles restes humanes.

Amb les excavacions fetes a la zona es trobaren tres tombes clares i altres ossos dispersos, a escassos metres sobre el nivell del mar. Tapats amb lloses i voltats de pedres, indicaven que els enterraments es van fer de manera ràpida i improvisada. Tots els individus eren de sexe masculí i molt joves (entre 20-24 anys), amb evidències de morts extremadament violentes com desmembraments, marques atribuïdes a talls d'arma blanca i fins i tot una bala de trabuc incrustada a un dels cossos.

Altres marques als ossos revelaren també indicis que corresponen a la malaltia de l'escorbut; freqüent en mariners i pirates, persones que passaven gran part del temps navegant, amb una mancança evident de vitamines procedents de fruita i verdura fresca.

Aquestes evidències reafirmen la hipòtesi dels arqueòlegs de què es tractà d'una petita zona dedicada a l'enterrament utilitzada per pirates i navegants que recorrien aquells indrets i que, per un motiu o altre, van decidir desembarcar per enterrar allí els seus morts.

Finalment, per a determinar millor l'època cronològica de les restes, es van enviar mostres a un laboratori de Florida per a ser datades amb la prova de carboni 14. Els resultats situaren amb moltes probabilitats els enterraments de l'illa al voltant del segle XVI. Dades que coincideixen amb l'estimació feta a partir de la troballa d'un projectil de plom trobat a un dels cossos.

Tot junt, aquestes troballes que semblen d'èpoques de galeres i espases, tan llunyanes i diferents de la nostra, ens informen de la importància i dels valors tan diversos dels illots que tenim a les nostres reserves naturals.

NOTES CURTES DELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Èxit en l'alliberament de les tortugues marines del Centre de Visitants del Parc Nacional de Cabrera

Durant vuit mesos, els aquaris del Centre de Visitants del Parc Nacional de Cabrera han estat la llar de 14 tortugues babaues (*Caretta caretta*) provinents de nidificacions de l'estiu passat a les platges des Figueral (Eivissa) i Can Pere Antoni (Mallorca).

Després d'encarregar-nos de cuidar-les des que tenien dos mesos, aquest juny s'han alliberat a la mar en el mateix litoral on la mare va fer la posta d'ous.

El parc nacional col·labora amb el programa Head Starting de cria en un medi artificial controlat. Al Centre de Visitants, les tortugues s'han cuidat i alimentat fins superar un pes mínim per poder ser retornades al seu hàbitat natural amb majors probabilitats de supervivència.

L'èxit del programa al Centre ha estat immillorable, amb l'alliberament del 100% dels exemplars custodiats.

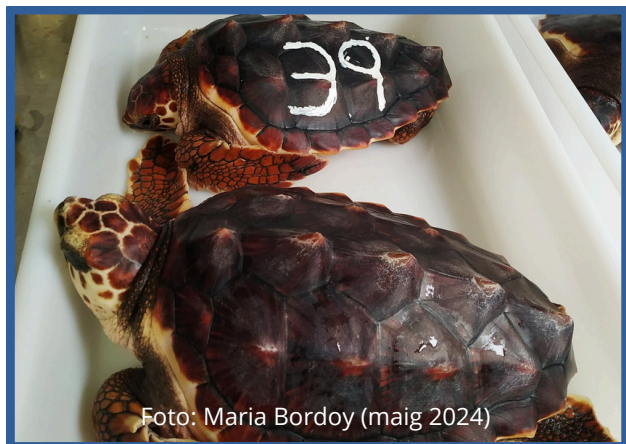

Foto: Maria Bordoy (maig 2024)

Foto: Miquel Nicolau (nov. 2023)

Concurs escolar "Estima Cabrera"

Durant el curs escolar que ara ha acabat, hem tornat a organitzar el concurs escolar "Estima Cabrera". Amb aquesta, ja duim cinc edicions d'un concurs que va néixer amb l'objectiu d'animar els escolars a fer recerca per conèixer millor Cabrera i de fomentar el treball col·laboratiu.

Amb cada edició, el concurs ha anat augmentant de complexitat. Després del repte d'elaborar un conte infantil, enguany, sota el lema "El Parc Nacional de Cabrera... tot un món per descobrir JUGANT", hem demanat a l'alumnat crear un joc de taula basat en Cabrera.

Com cada any hi han participat grups classe de centres educatius d'arreu de les Illes Balears, agrupats en dues categories: (a) Tercer cicle d'Educació Primària i (b) Educació Secundària Obligatòria, amb tres premis per a cada categoria: una visita guiada a Cabrera per al grup guanyador, una visita guiada al Centre de Visitants per al segon classificat, i un lot de productes del Parc per al tercer classificat.

A l'hora de valorar els projectes, s'han tengut en compte l'originalitat i creativitat, la jugabilitat del joc, la veracitat de la informació sobre Cabrera, que tractés el medi marí, o la cooperació i implicació de tot el grup classe a l'hora de fer la feina.

Durant els actes del 34è aniversari del Parc Nacional varem fer públics els guanyadors. Podeu veure l'acte al nostre perfil de [facebook](#).

CONCURS "ESTIMA CABRERA"

EL PARC NACIONAL de CABRERA
tot un món per descobrir jugant

DISSENYAU UN JOC DE TAULA SOBRE CABRERA

QUI HI POT PARTICIPAR?
QUÈ PODEM GUANYAR?
PRIMER PREMI: VIATGE A CABRERA PER TOT EL GRUP CLASSE
FINS QUAN PODEM PARTICIPAR?

+ INFO i INSCRIPCIÓ
bit.ly/EstimaCabrera

12 D'ABRIL 2024

XENIB

XARXA ESPAIS NATURALS
ILLES BALEARS